

ŞİFÂ-İ ŞERÎF DERSLERİ

ESERİN ADI: EŞ-ŞİFÂ Bİ-TA'RÎFİ HUKÜKİ'L-MUSTAFÂ

ESERİN MÜELLİFİ: KÂDI İYÂZ (Ö. 544/1149)

TERCÜME VE ŞERH EDEN: PROF. DR. MEHMET YAŞAR KANDEMİR

4.1

20. ARALIK. 2015, PAZAR

Türkçe Tercüme & Şerhi

Şifâ-i Şerîf Şerhi (3 cilt) - Mayıs 2012

Prof. Dr. Mehmet Yaşar Kandemir

Tahlîl Yayınları, www.tahlilyayinlari.com

Eser Hakkında

ŞİFÂ-İ ŞERÎF gönüllerde Peygamber sevgisini tutuşturmak, onu bütün yönleriyle tanıtip anlatmak ve Müslümanlara, Sultân-ı Enbiyâ'nın haklarını savunmayı öğretmek maksadıyla yaklaşık dokuz asır önce Endülüslü tanınmış alim Kâdi İyâz tarafından yazılmıştır.

DERS KONUSU:

1. BÖLÜM: Yüceler Yücesi Cenâb-ı Hakk'ın Resûl-i Ekrem'in Şân ve Şerefini Yücelmesi

2. KISIM: Allah Teâlâ'nın, Resûl-i Ekrem'e Beden ve Huy Güzellikleri, Din ve Dünya Üstünlükleri Vermesi

FASIL: 10. Peygamber Efendimiz'in Güzel Ahlâkı

ŞİFÂ-İ ŞERÎF DERSLERİ

ESERİN ADI: EŞ-ŞİFÂ Bİ-TA'RÎFÎ HUKÜKİ'L-MUSTAFÂ

ESERİN MÜELLİFI: KÂDI İYÂZ (Ö. 544/1149)

TERCÜME VE ŞERH EDEN: PROF. DR. MEHMET YAŞAR KANDEMİR

EKSİK NOT

YAZAR: MEHMET YAŞAR KANDEMİR

Türkçe Tercüme & Şerhi

Şifâ-i Şerîf Şerhi (3 cilt) - Mayıs 2012

Prof. Dr. Mehmet Yaşar Kandemir

Tahlil Yayınları, www.tahlilyayinlari.com

١٦٥ - وقال في حديثه ﷺ: «لَمَّا نَشَأْتُ بُغْضَتِي إِلَى الْأَوْثَانِ . وَبَعْضَ إِلَيَّ
الشِّعْرُ»^(٣).

١٦٦ - «لَمْ أَهْمَ بِشَيْءٍ مَا كَانَ الْجَاهِلِيَّةُ تَفْعَلُهُ إِلَّا مَرْتَنْ ، فَعَصَمْنِي اللَّهُ
مِنْهُمَا ، ثُمَّ لَمْ أُعْدُ»^(٤).

ثُمَّ يَسْمَكُ الْأَمْرُ لَهُمْ ، وَتَرَادُفُ نَفَحَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ ، وَتُشْرِقُ أَنوارُ الْمَعَارِفِ
فِي قُلُوبِهِمْ ، حَتَّى يَصِلُوا الْغَايَةَ ، وَيَلْغُوا - بِاصْطِفَاءِ اللَّهِ تَعَالَى لَهُمْ بِالنَّبِيَّ فِي
تَحْصِيلِ هَذِهِ الْخِصَالِ الشَّرِيفَةِ - النَّهَايَةَ دُونَ مُمَارْسَةٍ وَلَا رِياضَةٍ؛ قَالَ اللَّهُ
[تَعَالَى]: «وَلَمَّا بَلَغَ^(٥) أَشَدَّ وَاسْتَوْعَدَ إِلَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا» [القصص : ١٤].

Allah'ın Elçisi başka bir hadîsinde ise:

“Câhiliye devri halkın eğlencelerine katılmayı sadece iki defa istedim; fakat Cenâb-ı Hak beni bu eğlencelere katılmaktan korudu; ben de geri dönüp gittim.” buyurdu.²

Bütün peygamberler çocukluk dönemlerinde böyle olmakla beraber, onların peygamberlikleri kesinleşip Cenâb-ı Hak kendilerini bu görevde seçtikten sonra, özel bir gayret harcamadan, bu makamın gerektirdiği o yüce ahlâki kazanıp kemâl mertebesine varıncaya kadar, Allah Teâlâ'nın kendilerine yönelik lütfu birbiri ardından onlara gelmeye başlar ve ilâhî bilginin nûrları kalplerini aydınlatır. Nitekim Allah Teâlâ: “Mûsâ olgunluk çağına gelince, Biz ona olayların esasını kavrayıp adâletle hukmetme gücü ve bilgisi verdik.”³ buyurmuştur.

Burada Yûsuf aleyhisselâm hakkındaki şu âyet de hatırlanabilir: “Yûsuf olgunluk çağına girince, Biz, ona olayların esasını kavrayıp adâletle hukmetme gücünü ve bilgisini verdik.”⁴

1. Buhârî, Bed'ü'l-hâk 6, nr. 3213, Megâzî 30, nr. 4123-24; Müslim, Fezâ'ilü's-sahâbe 153, nr. 2486.

2. İbni Hibbân, es-Sâhih (Arnaût), XIV, 169-170, nr. 6272; Heysemî, Mecma'u'z-zevâid, VIII, 226. Bu hadisin tamamı “Resûl-i Ekrem'in âdil, emin, ifsetli ve doğru sözlu oluşu” bahsinde gelecektir bk. I, 293.

3. Kasas 28/14.

4. Yûsuf 12/22.

ŞİFÂ-İ ŞERÎF DERSLERİ

ESERİN ADI: EŞ-ŞİFÂ Bİ-TA'RÎFÎ HUKÜKİ'L-MUSTAFÂ

ESERİN MÜELLİFİ: KÂDI İYÂZ (Ö. 544/1149)

TERCÜME VE ŞERH EDEN: PROF. DR. MEHMET YAŞAR KANDEMİR

Türkçe Tercüme & Şerhi

Şifâ-i Şerîf Şerhi (3 cilt) - Mayıs 2012

Prof. Dr. Mehmet Yaşar Kandemir

Tahlil Yayınları, www.tahlilyayinlari.com

وقد نجَدُ غيرهم يُطبع على بعض هذه الأخلاق دون جميعها ، ويولَد

عليها ، فيسهلُ عليه اكتساب تمامها عنایةً من الله تعالى ، كما نشاهدُ من بعض الصبيان على حُسْنِ السَّمْتِ^(۱) ، أو الشهامة^(۲) ، أو صدق اللسان السَّمَّاحة ؛ وكما نجَدُ بعضهم على ضِدِّها ؛ فبالاكتساب يكملُ ناقَةً وبالرياضة والمجاهدة يُستَجلِب مدعومُها ، ويعتَدُلُ مُنْحَرِفُها ، وبأخذ هذين الحالين يتفاوت^(۳) الناس فيها .

١٦٦ م - و «كُلُّ مُيَسَّرٍ لِمَا خُلِقَ لَهُ»^(۴) . ولهذا ما قد اختلف السلفُ فيها
هذا الْخُلُقُ جِيلَةً أو مُنْخَسِبةً ؟ .

فحَكَى الطَّبَرِيُّ عن بعض السَّلْفِ أَنَّ الْخُلُقَ الْحَسَنَ جِيلَةٌ وَغَرِيزَةٌ فِي الْوَحْكَاهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْعُودَ ، وَالْحَسَنِ ، وَبِهِ قَالَ هُوَ .
وَالصَّوَابُ مَا أَصَلَّنَا .

Güzel Ahlâka Sahip İnsanlar

Hayatta, peygamber olmadığı hâlde, bu güzel ahlâkin, tamamına değilse de bir kısmına sahip olarak yaratılan kimseler görürüz. O kimse ler, Allah Teâlâ'nın yardımıyla bu güzel huyların tamamına kolayca sahip olurlar. Nitekim Cenâb-ı Hakk'ın bazı çocukları güzel bir tavra, keskin bir zekâ ve anlayışa, doğru ve düzgün konuşmaya, cömert bir tabiat sahip olarak yarattığını, bazı çocukların da bunların aksi bir tabiat sahip olduğunu görürüz.

İnsan, yaratılmıştan sahip olmadığı güzel huyları, özel gayretille ve çalılıp didinmesiyle elde edebilir; güzel olmayan huylarını düzeltебilir. Güzel ahlâkin yaratılmıştan varolması ve sonradan kazanılmasına göre insanların huyları da birbirinden üstün veya aşağı olabilir. Ve "Herkes niçin yaratıldıysa onu kolayca elde eder."

Bu söz, bir hadîs-i şerîfin son kısmıdır. Hz. Ali radîyal-lahu anh anlatıyor: "Bakî'ül-ğarkad Kabristanı'nda bir cenâzenin defni için bulunuyorduk. Derken Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem elinde baston olduğu hâlde yanımıza gelip oturdu. Biz de çevresinde dizildik. Mübârek başını yere eğdi ve bastonıyla toprağa bir şeyler çizmeye başladı. Ardından da: "İçinizde, Cennet veya Cehennem'deki yeri önceden bilinmeyen bir kimse yoktur." buyurdu. Orada bulunanlar: "Ey Allah'ın Resûlü! Biz âkibetimizi ezeldeki o yazıya havâle edip çalışmayı bırakalım mı?" dediler. Resûl-i Ekrem de şöyle buyurdu: "Hayır, siz görevinizi mutlaka yapmaya bakın. Herkes niçin yaratıldıysa, onu kolayca elde eder."¹

1. Buhârî, Cenâz 83, nr. 1362, Tefsîr 92/3-7, nr. 4945-49, Kader 4, nr. 6605, Tevhîd 54, nr. 7552; Müslîm, Kader 6-8, nr. 2647.

ŞİFÂ-İ ŞERÎF DERSLERİ

ESERİN ADI: EŞ-ŞİFÂ Bİ-TA'RÎFÎ HUKÜKİ'L-MUSTAFÂ

ESERİN MÜELLİFI: KÂDI İYÂZ (Ö. 544/1149)

TERCÜME VE ŞERH EDEN: PROF. DR. MEHMET YAŞAR KANDEMİR

4.3

20. ARALIK. 2015, PAZAR

Türkçe Tercüme & Şerhi

Şifâ-i Şerîf Şerhi (3 cilt) - Mayıs 2012

Prof. Dr. Mehmet Yaşar Kandemir

Tahlil Yayınları, www.tahlilyayinlari.com

١٦٧ - وقد روى سعد عن النبي ﷺ ، قال: «كُلُّ الْخَلَالِ يُطْبَعُ
الْمُؤْمِنُ إِلَى الْخِيَانَةِ وَالْكَذَبِ»^(٥).

١٦٨ - وقال عمر بن الخطاب [رضي الله عنه] في حديثه: وال
وَالْجُنُونُ غَرَائِزُ يَضَعُهَا اللَّهُ حِيثُ يَشَاءُ^(٦).

وهذه الأخلاق المحمودة والخصال الجميلة كثيرة ، ولكننا نذكر أصولها ،
وُتُشَيرُ إِلَى جُمِيعِهَا ، وَنَحْقُقُ وَضْفَقَهُ^{وَلَكَ اللَّهُ تَعَالَى} بها إن شاء الله تعالى .

2. Sa'd ibni Ebî Vakkâs, İslâmiyet ile ilk şereflenen sahâbilerin beşincisi veya yedincisidir. Müslüman olduğu zaman daha on yedi yaşında bir delikanlıydı. Peygamber Efendimiz'in Cennet'le müjdelediği on sahâbiden biridir. Resûlullah'ın annesi Hz. Âmine'nin de mensup olduğu Kureyş'in Benî Zûhre kabileinden olduğu için Efendimiz ona: "Benim dayum" diye iltifat ederdi.

Sa'd radiyallahu anh, Uhud Gazvesi'nde düşmanla bir ok attı. Bu savaşta Resûl-i Kibriyâ Efendimiz ona bir yandan ok vermiş, bir yandan da: "Anam, babam sana fedâ olsun, ey Sa'd! At!" diye kendisini desteklemiştir. O, bütün savaşlarda Resûl-i Ekrem'in yanında yer aldı.

Bu kahraman sahâbî, İran fatihlerinin ilki, Kâdisiye Savaşı'nın başkumandanı, Kûfe şehrinin kurucusu ve bu şehrin ilk valisiidir. Peygamber Efendimiz'den 215 hadis rivâyet etmiştir.

1. Ebû Ya'lâ el-Mevsili, *Müsned* (Esed), II, 67-68, nr. 711; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, I, 92. Aynı hadisi Ebû Ümâme radiyallahu anh (Ahmed ibni Hanbel, *Müsned*, V, 252; Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, I, 92) ve Abdullah ibni Ömer radiyallahu anh de rivâyet etmiştir (Heysemî, *Mecma'u'z-zevâid*, I, 93).

2. Mâlik, *el-Muvatta'*, Cihâd 34. Bu sözün baş tarafı şöyledir: "Mü'minin üstünlüğü, takvâsidir; dini, şerefidir; iyilik ve insanlığı ise ahlâkidir."

Doğuştan mı, Sonradan mı?

İnsanların huyları birbirinden farklı olduğu için selef âlimleri güzel ahlâkin doğuştan mı getirildiği, yoksa sonradan mı kazanıldığı hususunda ihtilâf etmişlerdir.

Mûfessir İbni Cerîr et-Taberî (v. 310/922) bir selef âliminin: "İnsan güzel ahlâka doğuştan sahip olur." dediğini nakletmiş, kendisinin de kabul ettiği bu görüşü aynı zamanda sahâbeden Abdullah ibni Mes'ûd ile tâbiîn âlimlerinden Hasan-ı Basîri'den de rivâyet etmiştir. Fakat bu konuda doğru olan, önce de söyledigimiz gibi, ahlâkin bir kısmının doğuştan getirildiği, bir kısmının da sonradan kazanıldığı geçerlidir.

Sa'd ibni Ebî Vakkâs² (v. 55/675) radiyallahu anh, Resûl-i Ekrem sallal-

lahu aleyhi ve sellemiñ söyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: «كُلُّ الْخَلَالِ يُطْبَعُ عَلَيْهَا الْمُؤْمِنُ، إِلَى الْخِيَانَةِ وَالْكَذَبِ» "Mü'minde her huy bulunabilir, ama onda hiyânet ile yalancılık kesinlikle bulunmaz."¹

Hz. Ömer radiyallahu anh söyle demiştir: "Cesaret ve korkaklık, Allah Teâlâ'nın dileği kimseye yaratırken verdiği huylardır."²

İnsanlara bahsedilen seçkin huylar ve pek değerli özellikler sayılama-yacak kadar çoktur. Biz hepsine işaret etmekle beraber, bunların sadece belli başlarını zikredecek ve Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemiñ övgüye değer huy ve özelliklerini ayrı ayrı ele alacağız.

ŞİFÂ-İ ŞERÎF DERSLERİ

ESERİN ADI: EŞ-ŞİFÂ Bİ-TA'RÎFÎ HUKÜKİ'L-MUSTAFÂ

ESERİN MÜELLİFİ: KÂDÎ İYÂZ (Ö. 544/1149)

TERCÜME VE ŞERH EDEN: PROF. DR. MEHMET YAŞAR KANDEMİR

Türkçe Tercüme & Şerhi

Şifâ-i Şerîf Şerhi (3 cilt) - Mayıs 2012

Prof. Dr. Mehmet Yaşar Kandemir

Tahlil Yayınları, www.tahlilyayinlari.com

فصل

[فِي نَبَاهَةِ عَقْلِهِ] ^(١)

أما أصل (٢٦) فروعها ، وعُنصرُ بنايتها ، ونقطة دائرتها فالعقلُ الذي منه ينبعُ العِلْمُ والمعرفةُ ، ويترفعُ عن هذا ثُقوبُ الرأيِ ، وجُودُهُ الفِطنةُ ، والإصابةُ ، وصدقُ الظنِ ، والنظرُ للعواقبِ ومصالحِ النفسِ ، ومجاهدةُ الشهوةِ ، وحسنُ السياسةِ والتدبیر ، واقتضاءُ الفضائلِ ، وتجنبُ الرذائلِ .

وقد أشرنا إلى مكانه منه ^{رَبِّكُمْ} ، ويلوغه منه ، ومن العِلْمِ الغايةُ التي لم يبلغها بشرٌ سواه .

إذا جلالةُ محله من ذلك ، وما تفرعُ منه متحقّقٌ عند من تتبعُ مجاريَ أحواله ، واطردادِ سيره ، وطالعَ جوامعَ كلامه ، وحسنَ شمائله ، وبدائعَ سيره ، وحكمَ حديثه ، وعلمه بما في التوراةِ والإنجيلِ والكتبِ المتنزّلةِ ، وحكمَ الحكماءِ ، وسيرِ الأممِ الخاليةِ ، وأيامها ، وضربِ الأمثالِ ، وسياساتِ الأنامِ ، وتقريرِ الشرائعِ وتأصيلِ الآدابِ النفيسةِ ، والشيمِ الحميدةِ ، إلى فنونِ العلومِ التي اتّخذَ أهلُها كلامه - عليه السلام - فيها قدوةٌ ، وإشاراته حُجَّةٌ؛ كالعبارةُ ^(٢) ، والطبّ ، والحساب ، والفرائض ، والنسب ، وغير ذلك مما سنتُه في معجزاته - إن شاءَ اللهُ تعالى - دون تعليمٍ ، ولا مُدارسة ، ولا مطالعةٍ كُتبٍ من تقدّم ، ولا الجلوس إلى علمائهم؛ بل نبئُ أمّيَّ لم يُعرَفْ بشيءٍ من ذلك ، حتى شرحَ اللهُ صَدْرَهُ ، وأبانَ أمرَه ، وعلّمه ، وأفْرَأَه ، يُعلمُ

11. Resûl-i Ekrem'in Aklı

Güzel huyların esası, kaynağı ve merkezi akıldır. İlim ve bilgi akıldan doğar. Keskin görüş, doğru anlaşış, hedefi iyi belirleme, gerçeğe uygun şekilde sonuç elde etme, cinsel duyguları kontrol altında tutma, insanları en iyi şekilde yönetip işleri en uygun şekilde idare etme, erdemeleri kazanıp kötülüklerden uzak durma, işte bütün bunlar hep akilla sağlanır.

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz'in anlayıp kavrama yeteneğinin üstünlüğüne ve ilminin hiçbir insana nasip olmayan bir yücelikte olduğunu daha önce işaret etmişikt.³

Aklının Üstünlüğünü Kavramak İçin

Peygamber aleyhisselâmin anlayıp kavrama yeteneğinin üstün olduğunu anlayabilmek ve ilminin yüceliğini görebilmek için onun yaşama üslûbunu, hayat tarzını, özlü sözlerini, güzel huylarını, eşî ve benzeri olmayan hayatını, sözlerindeki hikmetleri araştırmalıdır. Onun Tevrât, İncîl ve diğer ilâhî kitaplar hakkındaki bilgisini, hakîmîlerin hikmetli sözleri, eski milletlerin ibretli hayatları ile başlarından geçen önemli olaylar hakkında söylediklerini bilmelidir. Atasözleri, toplum yönetimi, kanun ve kurallar, ahlâk ve edep esasları ve güzel huylara dâir ortaya koyduklarını dikkatlice incelemelidir. Bunnâldan başka rûyâ tâbiri, hastalıkların tedavisi, hesap, ferâiz, soy bilgisi gibi ilimlere dâir buyruklarını görmelidir. İlim adamları, onun bu gibi konulara dâir buyruklarını ve tavsiyelerini kendilerine ilke edinmişlerdir.

İnşallah "Resûl-i Ekrem'in Mûcizeleri" bahsinde bunları ve daha başka konuları genişçe ele alacağız. Orada da görüleceği üzere, Allah'ın Elçisi bütün bu bilgileri bir hocadan faydalananmak veya eski milletlere ait kitapları okumak, onların âlimlerinden istifâde etmek sûretiyle değil, sadece Allah'ın lütfıyla elde etmiştir. Çünkü o, okuma yazma bilmediğinden bu konuları kimseden öğrenmemiştir. Cenâb-ı Hak onun kalbini ilim ve imânla doldurmuş, yüce değerini mûcizelerle ortaya koymuş ve bilmediği, okumadığı şeyleri ona öğretip okutmuştur.

ŞİFÂ-İ ŞERÎF DERSLERİ

ESERİN ADI: EŞ-ŞİFÂ Bİ-TA'RÎFİ HUKÜKİ'L-MUSTAFÂ

ESERİN MÜELLİFİ: KÂDI İYÂZ (Ö. 544/1149)

TERCÜME VE ŞERH EDEN: PROF. DR. MEHMET YAŞAR KANDEMİR

Türkçe Tercüme & Şerhi

Şifâ-i Şerîf Şerhi (3 cilt) - Mayıs 2012

Prof. Dr. Mehmet Yaşar Kandemir

Tahlil Yayınları, www.tahlilyayinlari.com

ذلك بالمطالعة والبحث: من^(١) حاله ضرورة ، وبالبرهان القاطع على نظرأ؛ فلا نُطؤل بسَرِد الأقاصيص ، وأحادِ القضايا؛ إذ مجموعها مالا يأْحَصُّ ، ولا يحيط به حفظُ جامع ، وبحسب عَقْله كانت معارفه بِكَلِيلِ إِلَيْهِ ما عَلِمَه اللَّهُ[تعالى] وَأَطْلَعَه عليه مِنْ عِلْمٍ ما يكون وما كان ، وعجائب قدره وعظيم ملْكُوره ، قال تعالى: «وَعَلِمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمْ وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَظِيمًا» [النساء: ١١٣].

حررت العقول في تقدير فضله عليه ، وخرست الألسن دون وصف به بذلك (٢٦/ب) أو ينتهي إليه .

Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellemin durumu etrafında araştırılmış incelendiği zaman, bütün bu hususlar mükemmel şekilde öğrenilir. Biz bütün bunlara dair olup biten her şeyi enine boyuna anlatarak sözü uzatmayacağız. Çünkü Peygamber Efendimiz'le ilgili olaylar saymakla bitmeyeceği gibi, onları hepini akılda tutmak da kimse için mümkün değildir.

Çok Şeyi Nasıl Biliyor?

Peygamber Efendimiz'in bildiklerinin çokluğu, onun anlayıp kavrama derecesinin genişliğine göredir. Fahr-i Cihân'ın derin bilgisine bir de Allah Teâlâ'nın ona öğrettiği daha önceki devirlerde olup biten şeylerin ve daha sonraki zamanlarda olacak hâdiselerin bilgisini ekleyince ve hele İsrâ ve Mi'râc'da gördüklerini de buna ilâve edince, akıllar onun bilgisinin genişliğini kavramaktan bütünlükten âciz kâfir. Cenâb-ı Hak bu konuda şöyle buyurmuştur: «وَعَلِمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمْ، وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا» Çünkü Allah sana kitabı indirdi, hikmeti verdi ve bilmediklerini öğretti. Allah'ın sana olan lütfu çok büyüktür.”¹

Akıllar, Allah Teâlâ'nın Peygamber aleyhisselâma ihsân ettiği bilgileri anlamaktan, diller onu anlatmaktan âcizdir.

1. Nisâ 4/113.